

Warszawa, 2002-09-02

Opinia prawna
w sprawie skargi konstytucyjnej – sygn. akt SK. 23/02

Skarżący Pan R. J. zarzuca przepisowi art. 392 (1) §1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.) naruszenie art. 64 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w ten sposób, że narusza on jego konstytucyjne prawo do równej dla wszystkich ochrony praw majątkowych oraz dopuszcza do nierównego traktowania wobec prawa.

Skarżący domagał się ustalenia wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego w miejsce zmarłej babki. Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 12 stycznia 2001 r. powództwo oddalił. Złożona przez niego apelacja została również oddalona a kasacja odrzucona na podstawie art. 393 (5)k.p.c. z powołaniem na art. 392(1) k.p.c. z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia. Zażalenie na postanowienie SN zostało oddalone.

Zgodnie z art. 392 (1) §1 k.p.c. :

„Kasacja nie przysługuje w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych, a w sprawach gospodarczych – niższa niż dwadzieścia tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kasacja przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego”.

Ponieważ w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia obliczona zgodnie z art. 23 k.p.c. była niższa niż 10 000 zł. kasację należało odrzucić.

Art. 23 stanowi, iż *„ W sprawach o istnienie, unieważnienie albo rozwiązanie umowy najmu lub dzierżawy, o wydanie albo odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy, wartość przedmiotu sporu stanowi przy umowach zawartych na czas oznaczony - suma czynszu za czas sporny, lecz nie więcej niż za rok; przy umowach zawartych na czas nie oznaczony - suma czynszu za okres trzech miesięcy”.*

Skarżący zarzuca, że przepis art. 392(1) § 1 k.p.c. wprowadzając zróżnicowanie ochrony praw majątkowych (w jego wypadku najmu) jest korzystniejszy dla najemców mieszkań drogich, a tym samym pozbawia go jednakowej dla wszystkich ochrony praw majątkowych. Podnosi też, że w zależności od wartości czynszu dla tego samego roszczenia o wstąpienie w stosunek najmu tego samego lokalu kasacja raz mogłaby przysługiwać a raz nie, co stanowi, jego zdaniem, absurd sprzeczny z zasadami współżycia społecznego oraz art. 64 ust. 2 konstytucji, zapewniającego równą ochronę praw majątkowych.

Skarżący podnosi również, że istotą stosunku najmu i ochrony praw najemców lub praw osób dążących do wstąpienia w stosunek najmu jest prawo zamieszkiwania w lokalu, a nie wartość lokalu lub czynszu, co znajduje potwierdzenie w ustaleniu wpisu stałego a nie stosunkowego dla pozwu w sprawie o ustalenie wstąpienia w stosunek najmu.

Skargę uważam za nieuzasadnioną.

Wprowadzając z dniem 1 lipca 1996 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 189) instytucję kasacji ustawodawca również w pierwotnej wersji wymienił – w ówczesnym art. 393 k.p.c. – szereg sytuacji, w których kasacja nie przysługuje. Kasacja pierwotnej wersji nie przysługiwała mianowicie w sprawach:

1) o świadczenia, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięć tysięcy złotych, a w sprawach gospodarczych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych; do oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia stosuje się odpowiednio przepisy o wartości przedmiotu sporu,

2) o alimenty, gdy dotyczy wysokości świadczeń,

3) o czynsz najmu lub dzierżawy,

4) o naruszenie posiadania,

5) o jednorazowe świadczenie z zakresu ubezpieczeń społecznych, przewidziane w przepisach o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, oraz o określenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne,]

6) dotyczących świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o zasądzenie świadczenia w naturze lub ekwiwalentu, wynikających z postanowień zbiorowych układów pracy”.

Jak widać z powyższego wyliczenia, ustawodawca nie kierował się – wyłączając niektóre sprawy z kasacji – tylko wartością przedmiotu zaskarżenia, ale przede wszystkim stopniem skomplikowania spraw, wyłączając sprawy stosunkowo proste pod względem prawnym z zakresu rozpatrywania w kasacji.

Obecne brzmienie przepisu ustalone zostało ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawnym, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554).

W obecnym, cytowanym powyżej brzmieniu, dotychczasowe określenie „*spraw o świadczenia, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięć tysięcy złotych, a w sprawach gospodarczych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych*” zastąpiono pojęciem „*praw majątkowych, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych, a w sprawach gospodarczych – niższa niż dwadzieścia tysięcy złotych*”. Zmieniono też częściowo pozostałe wyłączenia.

Katalog wyłączeń spod rozpoznania kasacji został też istotnie rozszerzony o przepis art. 393 k.p.c. w nowym brzmieniu, w którym stworzono możliwość odmowy przyjęcia kasacji do rozpoznania, jeżeli:

- 1) *w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne,*
- 2) *nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów,*
- 3) *kasacja jest oczywiście bezzasadna. (§ 1).*

(Zgodnie z par. 2 przepisu par.1 nie stosuje się, jeżeli zaskarżone orzeczenie oczywiście narusza prawo albo gdy zachodzi nieważność postępowania).

W uzasadnieniu zmian do projektu rządowego zmieniającego ustawę (druk nr 1202) wskazywano, że konieczność zmian w przepisach dotyczących środków odwoławczych wynika z obserwacji dwuletniego ich funkcjonowania. Podnoszono, że dotychczasowe, bardzo wąskie ograniczenia w kasacji spowodowały, że przy większym niż zakładano wpływie kasacji okres oczekiwania w Sądzie Najwyższym (w szczególności w Izbie Cywilnej) na rozpoznanie tego środka przekracza już 13 miesięcy. Okres ten będzie się przedłużał, co spowoduje późniejsze uprawomocnienie się orzeczeń sądowych. Jak czytamy w uzasadnieniu „Proponowane zmiany, podkreślając naturę kasacji jako szczególnego środka odwoławczego, poza licznymi usprawnieniami technicznymi, zmierzają do

wyposażenia Sądu Najwyższego w uprawnienie, które pozwoli już na etapie wstępnym na nie przyjęcie do rozpoznania kasacji, w której obok interesu prywatnego nie będzie elementów interesu publicznego (potrzeba ujednoczenia orzecznictwa sądowego, zasadniczego znaczenia zagadnienia prawnego dla obrotu prawnego, precedensowy charakter sprawy)".

Z powyższego wynika, że, wg założeń ustawodawcy, kasacja jest środkiem o charakterze szczególnym, mającym przysługiwać tylko od spraw o wyjątkowym charakterze, w których obok interesu prywatnego występują elementy interesu publicznego.

Ocena ograniczeń we wnoszeniu kasacji w świetle przepisów Konstytucji (jeszcze przed zmianą z 2000 r.) była przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy, który stwierdził, że „Ograniczenie dopuszczalności kasacji w sprawach o świadczenie ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest sprzeczne z Konstytucją RP i art. 6 ust. 1 Konwencji z dnia 4 listopada 1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie (DZ.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).” (w postanowieniu I PZ 67/98 z dnia 29.12.1998 r. - OSN AP 2000/2/65).

Sąd Najwyższy wskazał, że według art. 78 Konstytucji RP, każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Nadto ustawowo mogą być wprowadzone wyjątki od tej zasady. Tym samym konstytucyjnie zagwarantowane (i to z możliwością wyjątków) jest jedynie odwołanie się od orzeczeń sądowych wydanych w pierwszej instancji. Możliwość wniesienia kasacji natomiast (trzeciej instancji) nie wynika wprost z Konstytucji. Nie wynika ona z szerszego prawa dostępu do sądu. Zgodnie bowiem z art. 77 ust. 3 Konstytucji ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw, a zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Oceniając w tym aspekcie przepis art. 393 pkt. 1 k.p.c. (obecnie art. 392(1) § 1) SN uznał, że nie zamyka ani nie ogranicza on sądowej drogi dochodzenia naruszonych praw (art. 77 ust. 2 Konstytucji), gdyż droga sądowego dochodzenia praw istnieje niezależnie od ilości instancji, w których sprawa jest rozpoznawana. W tymże postanowieniu Sąd Najwyższy podkreślił również, że kasacja jest szczególnym środkiem zaskarżenia, a postępowanie kasacyjne nie jest zwykłą kontynuacją postępowania cywilnego, lecz polega na kontroli orzeczenia sądu drugiej instancji, pod kątem ewentualnego naruszenia

prawa. Sąd Najwyższy nie ustala faktów a kontrola rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji ograniczona jest do wskazanych w kasacji zarzutów naruszenia konkretnych przepisów prawa. Dlatego też ustawodawca wprowadził określone ograniczenia kasacji, m.in. ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia.

Natomiast wracając do podnoszonej przez Skarżącego sprzeczności rozwiązania z zasadą równej ochrony praw majątkowych (art. 64 ust. 2 Konstytucji) i zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1)), to nie należy zapominać, że zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, z zasad tych nie wynika zakaz różnego traktowania podmiotów różnych, tj. podmiotów, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej. Dopiero gdyby kontrolowana norma traktowała odmiennie adresatów, którzy odznaczają się określoną cechą wspólną, to mamy do czynienia z odstępstwem od zasady równości. Ponadto nawet takie odstępstwo nie musi jeszcze oznaczać naruszenia art. 32 Konstytucji, gdyż niezbędna jest wówczas ocena przyjętego kryterium zróżnicowania. Uzasadniające odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych muszą spełniać następujące kryteria:

- 1) mieć charakter relewantny,
- 2) proporcjonalny,
- 3) pozostawać w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowania podmiotów podobnych (J.Oniszczyk - Konstytucja RP w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, Zamykacze 2000, s. 283-284).

Wydaje się, że zastrzeżenie do rozpatrywania w kasacji tylko spraw najbardziej skomplikowanych prawnie, w których - jak podkreślono w uzasadnieniu projektu ustawy - poza interesem prywatnym występuje element interesu publicznego oznacza, że dokonując zróżnicowania spraw rozpatrywanych w kasacji(a co za tym idzie różnej ochrony prawnej interesów majątkowych i różnego potraktowania obywateli) ustawodawca dokonał zróżnicowania w sposób racjonalnie uzasadniony, w interesie publicznym wymagającym nieprzedłużania postępowania sądowego (co jest zgodne z konstytucyjną zasadą prawa do sądu) i w oparciu o racjonalne kryteria.

Tym samym ustawodawca, dokonując zróżnicowania rozpatrywanych w kasacji spraw nie naruszył kwestionowanych przez Skarżącego przepisów Konstytucji.

Podkreślić jednakże należy kontrowersyjność poglądu, gdyż rozwiązania przyjęte w nowelizacji z 2000 r. spotkały się z krytyką w literaturze (A. Zieliński _

„Zmiany w systemie zwyczajnych środków odwoławczych w KPC” - Monitor Prawniczy 2000/8/481). Prof. A. Zieliński zauważa, że użycie przez ustawodawcę w § 1 art. 392(1) k.p.c. pojęcia „prawa majątkowe” zamiast dotychczasowego pojęcia „świadczenia” oznacza wyłączenie dopuszczalności kasacji w sprawach z powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego oraz w sprawach o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, o ile wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 10 tys. zł, a w sprawach gospodarczych - niższa niż 20 tys. zł. Autor stoi jednocześnie na stanowisku, że „Wyłączenia przedmiotowe kasacji w ogóle, a poszerzenie ich katalogu w szczególności, stanowi niedopuszczalne ograniczenie prawa do sądu i godzi w interesy prawne obywateli Rzeczypospolitej Polskiej”.

Opracowała : Zofia Monkiewicz